

دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

final course project

Course: Machine Learning

Student Name: Hadi Fathipour

Student Number: 40411334

خلاصه پژوهش

هدف این پژوهش، تشخیص آلام آتش‌سوزی از روی داده‌های حسگرهای IoT است. برای این منظور، یک مدل شبکه عصبی چندلایه و یک مدل SVM آموزش داده شده‌اند و عملکرد آن‌ها با معیارهای مختلف مقایسه شده است. در این گزارش، مدل نهایی، نحوه آموزش، نمودارهای اصلی، جدول مقایسه و تحلیل خطا را به ارائه می‌شود.

منبع داده دیتاست مورد استفاده از مجموعه Kaggle Smoke Detection Dataset تهیه شده است که بر پایه پژوهش Real-time Smoke Detection (AI-based Sensor Fusion) معرفی شده است. برای هر رکورد، زمان UTC ثبت شده و سناریوهای متنوعی مانند محیط‌های داخلی/خارجی عادی، آتش چوب و گاز در محیط آموزشی آتش‌نشانی، کباب در فضای باز، و رطوبت بالا پوشش داده شده‌اند. همچنین ویژگی‌های حسگری شامل دما، رطوبت، eCO2، TVOC، Raw Ethanol، Raw H2، eCO2، TVOC، PM1.0/PM2.5 و غلظت عددی ذرات NC0.5/NC1.0/NC2.5 هستند.

معرفی داده‌ها

داده‌ها شامل ویژگی‌های حسگرهای محیطی (دما، رطوبت، TVOC، eCO2، اتانول خام و فشار) و برچسب Fire Alarm هستند. برچسب برابر ۱ نشان‌دهنده رخداد آتش و ۰ نشان‌دهنده حالت عادی است.

آمار کلی داده‌ها تعداد کل نمونه‌ها قبل از پاکسازی برابر 62630 است. پس از پاکسازی داده‌ها (حذف پرت‌ها و آماده‌سازی)، تعداد نمونه‌ها به 47457 کاهش یافته است.

توزیع برچسب‌ها تعداد نمونه‌های با برچسب ۰ (عدم دود) برابر 33431 است که حدود 70.44% از کل داده‌ها را تشکیل می‌دهد. تعداد نمونه‌های با برچسب ۱ (دود) برابر 14026 است که حدود 30% از داده‌ها است. این توزیع نشان می‌دهد داده‌ها نامتوابن هستند و بنابراین معیارهایی مثل Recall و F1 برای ارزیابی کلاس آتش‌سوزی اهمیت بیشتری دارند.

پیش‌پردازش

مراحل اصلی پیش‌پردازش به صورت زیر انجام شده است:

- بررسی همبستگی ویژگی‌ها با برچسب Fire Alarm
- حذف ویژگی‌های کم‌اثر بر اساس تحلیل همبستگی و داشتن مسئله.
- شناسایی و حذف داده‌های پرت با روش IQR
- بررسی مقادیر گمشده و توزیع برچسب‌ها.

مدل نهایی

مدل نهایی یک شبکه عصبی چندلایه (MLP) است که به صورت زیر تعریف شده است:

- دو لایه مخفی با تعداد نرون‌های [40, 20]
- تابع فعال‌سازی سیگموید
- Dropout و Batch Normalization برای کاهش بیش‌پرازش
- لایه خروجی با سیگموید برای طبقه‌بندی دودویی

مدل SVM در کنار شبکه عصبی، یک مدل SVM نیز برای مقایسه آموزش داده شد. این مدل با $\text{kernel} = \text{RBF}$ و پارامتر $C = 0.5$ تنظیم شده است و به عنوان یک الگوریتم کلاسیک برای طبقه‌بندی دودویی مورد استفاده قرار گرفت.

نحوه آموزش

آموزش به دو روش انجام شده است:

۱. روش **Holdout**: تقسیم داده به آموزش و آزمون و گزارش معیارها.
۲. اعتبارسنجی **K-Fold**: آموزش و ارزیابی در چند تکرار برای کاهش بایاس ارزیابی.

نمودارها

نمودارهای زیر برای تحلیل مدل و داده‌ها استفاده شده‌اند:

□ نمودار همبستگی ویژگی‌ها با برجسب

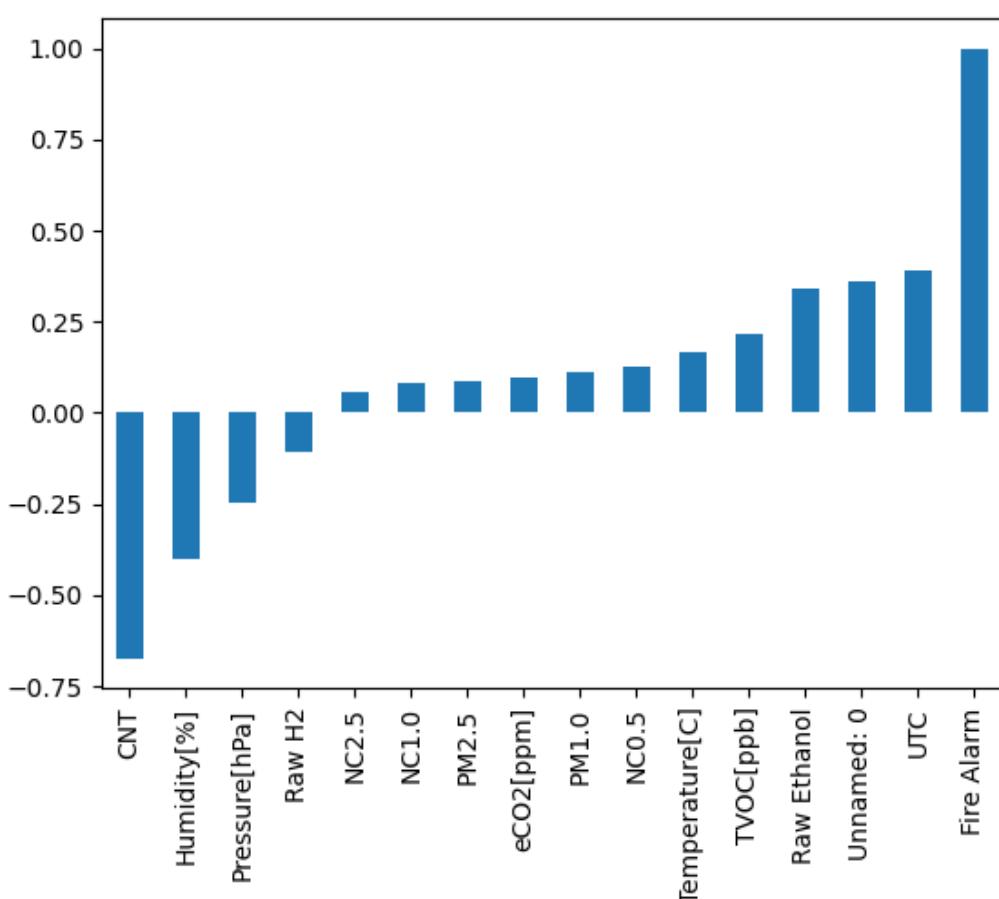
□ نمودار جعبه‌ای برای مشاهده داده‌های پرت

□ نمودار تاریخچه آموزش (کاهش خطأ و تغییر معیارها)

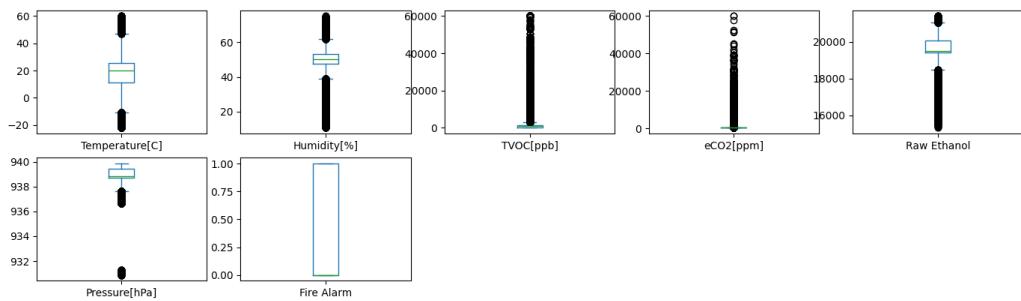
Confusion Matrix □

ROC □ منحنی

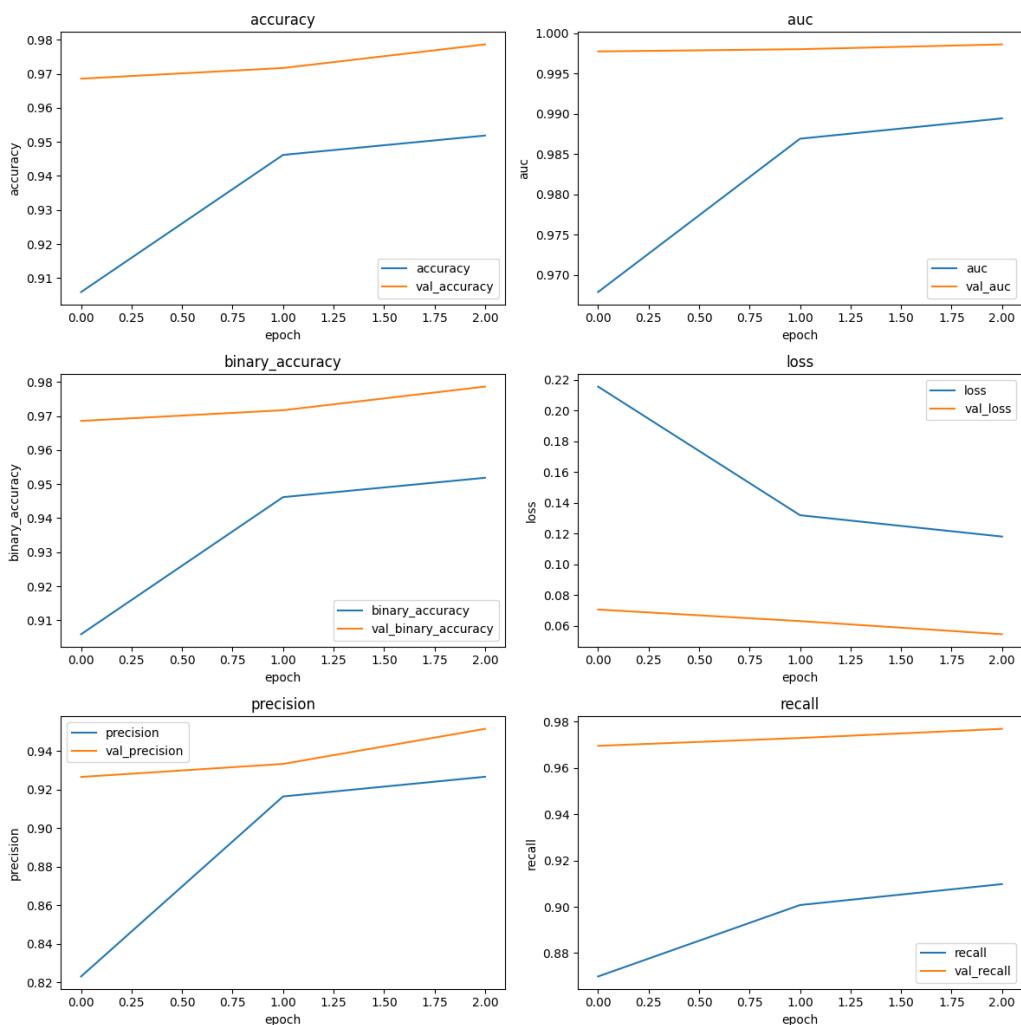
□ نمودار SHAP برای تفسیر ویژگی‌ها

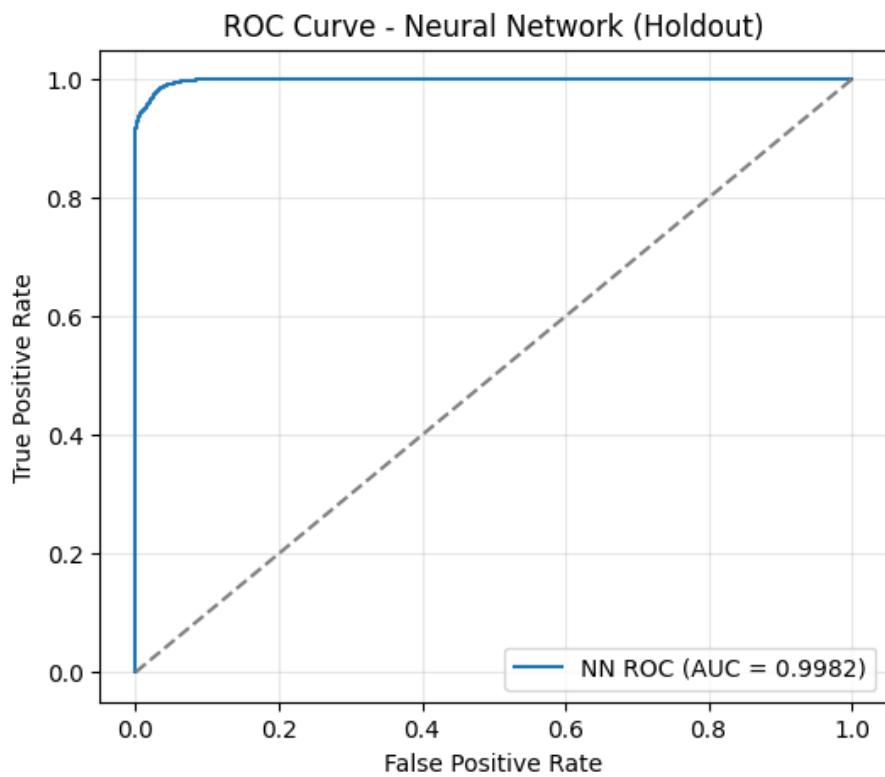
شکل ۱: نمودار همبستگی ویژگی‌ها با برجسب Fire Alarm

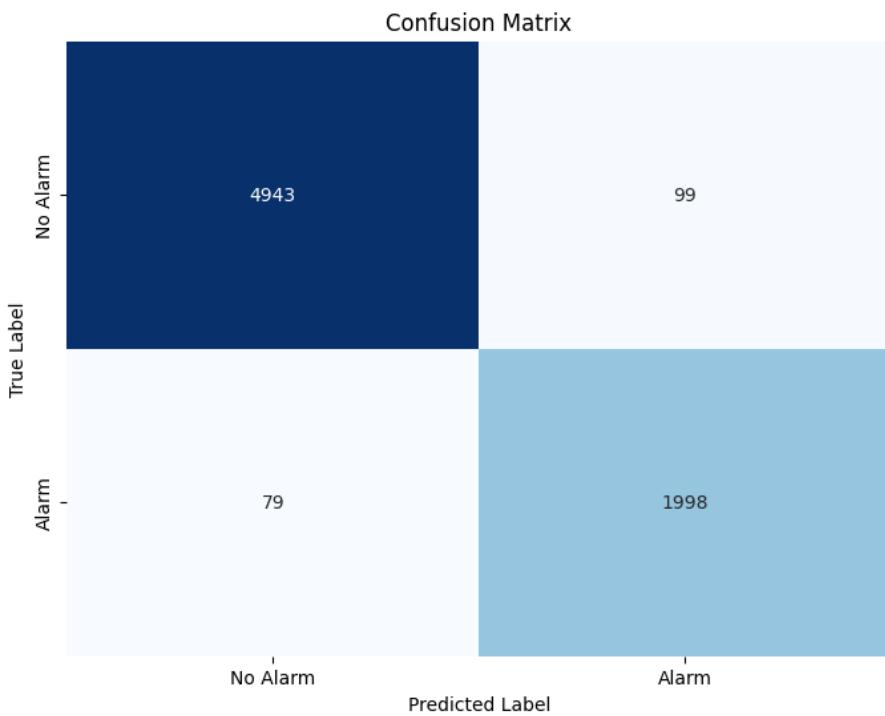
شکل ۲: نمودار جعبه‌ای برای مشاهده داده‌های پرت

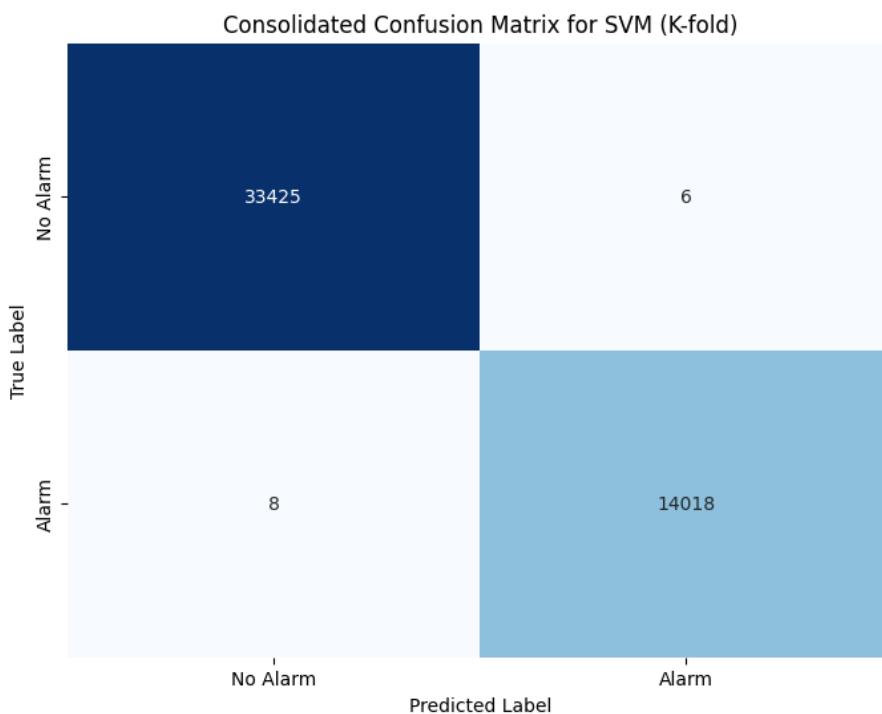
شکل ۳: نمودار تاریخچه آموزش شبکه عصبی (خطا و معیارها)

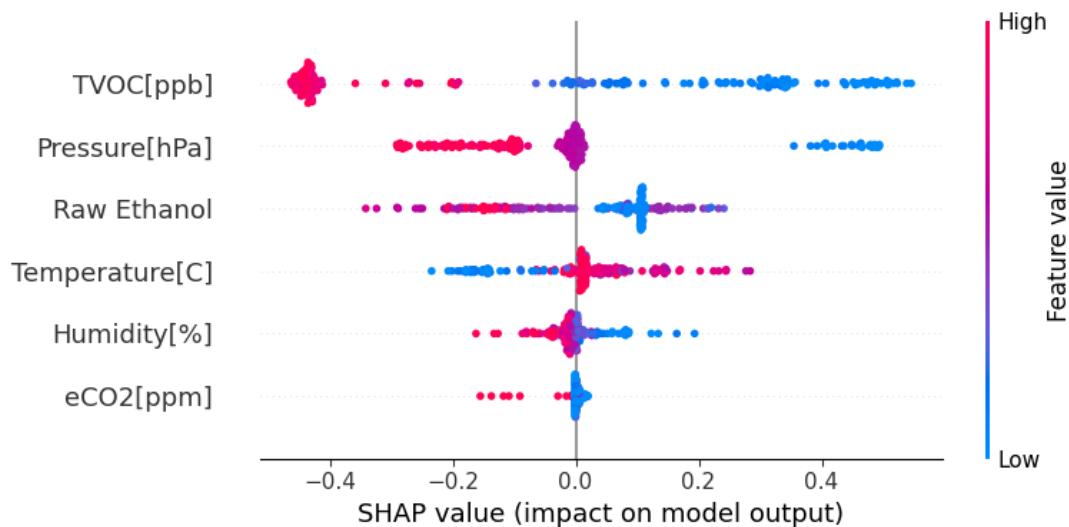
شکل ۴: منحنی ROC برای شبکه عصبی

شکل ۵: ماتریس درهم ریختگی (Confusion Matrix) برای شبکه عصبی

شکل ۶: ماتریس درهم ریختگی (Confusion Matrix) برای SVM

شکل ۷: نمودار SHAP برای تفسیر اهمیت ویژگی ها

تفسیر SHAP (کلاس ۱):

□ اهمیت: TVOC، فشار، Raw Ethanol، دما، رطوبت، eCO2

□ TVOC بالا → کاهش احتمال کلاس ۱.

□ فشار بالا → کاهش احتمال کلاس ۱.

□ Raw Ethanol بالا → کاهش احتمال کلاس ۱.

□ دمای بالا → افزایش احتمال کلاس ۱.

□ رطوبت بالا → کاهش احتمال کلاس 1.

□ eCO₂ بالا → کاهش خفیف احتمال کلاس 1.

جمع‌بندی: به نفع کلاس 1 است اگر TVOC، فشار و Raw Ethanol پایین باشند و دما بالا باشد.

	Model	Accuracy	Precision	Recall	AUC	F1	Loss
0	Neural Network	0.978317	0.971114	0.998953	0.998408	0.984837	0.058116
1	SVM	0.999705	0.999761	0.999821	NaN	0.999791	NaN

شکل ۸: خلاصه نتایج و مقایسه نهایی

جدول مقایسه مدل‌ها

در جدول زیر معیارهای اصلی مقایسه شده‌اند.

Loss	AUC	F1	Recall	Precision	Accuracy	مدل
0.05816	0.99849	0.961208	0.927672	0.997259	0.977854	شبکه عصبی
N/A	N/A	0.999501	0.999430	0.999572	0.999705	SVM

تحلیل خطأ

تحلیل خطأ بر اساس Confusion Matrix انجام می‌شود. موارد مهم:

□ آتش واقعی که مدل آن را تشخیص نداده است (ریسک بالا).

□ هشدار اشتباه (هزینه عملیاتی).

بررسی می‌شود که آیا مدل به سمت یکی از کلاس‌ها سوگیری دارد یا خیر، و آیا آستانه تصمیم‌گیری باید تنظیم شود.

نتیجه‌گیری

در این پژوهه، مدل شبکه عصبی عملکرد بالایی در تشخیص آلام نشان داد و با مدل SVM مقایسه شد. با توجه به نتایج، SVM عملکرد بهتری در معیارهای کلی داشت، اما تحلیل خطأ نشان می‌دهد که باید روی کاهش False Negative تمرکز ویژه داشت. همچنین اجرای ارزیابی بدون نشت داده، تصویر دقیق‌تری از تعمیم‌پذیری مدل ارائه می‌دهد.

منبع دیتاست

<https://www.kaggle.com/datasets/deepcontractor/smoke-detection-dataset>